

► Hlavní stránka

ZOO report 4/06

[Za Zdeňkem Veselovským](#)

[Druhé letošní mládě pakoně modrého](#)

[Ústecká zoo otevřela šest nových expozic](#)

[Zvířata pomáhají postiženým dětem](#)

[Výcvik lam nemá s cirkusem nic společného](#)

[Horké novinky](#)

[Kiang, nezkrotný asijský osel](#)

[Vrty v údolí Svratky ušetří pitnou vodu](#)

[Zpět na ZOO report](#)

Fotografie v celém čísle:

Bc. Eduard Stuchlík

Za Zdeňkem Veselovským

Přední český zoolog, dlouholetý ředitel pražské zoo profesor Zdeněk Veselovský zemřel 24. listopadu 2006 v nemocnici v Praze-Motole, kde byl krátce předtím hospitalizován. Příčinou smrti bylo srdeční selhání. Za péči o zvířata, neúnavnou popularizaci ornitologie a etologie, řadu vědeckých statí i putavých knih o zvířatech mu 1. prosince přišli do strašnického krematoria poděkovat přírodovědci a přátelé z pražské i jiných zoologických zahrad. Posledního rozloučení se zúčastnilo také mnoho z těch, kteří za jeho působení rádi navštěvovali pražskou zoo a četli jeho knihy. Zdeněk Veselovský se narodil v roce 1928 v Jaroměři. Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze absolvoval roku 1952 a poté tam několik let působil jako asistent. Ředitelem pražské zoo, kde předtím pracoval jako zoolog, se stal v roce 1959. Tuto funkci pak zastával téměř třicet let. Pod

jeho vedením se Zoo Praha postupně změnila v instituci evropského i světového významu. Přispěly k tomu jedny z prvních světových odchovů gepardů, levhartů obláčkových, vlků hřivnatých, tučňáků Humboldtových a dalších obtížně se rozmnožujících druhů. Jeho patrně největším úspěchem byla záchrana divokých koní. V roce 1959, kdy na světě žilo pouze 56 koní Převalského, svolala pražská zoo první mezinárodní sympozium k záchraně tohoto druhu. Setkání, na němž byla pražská zoo pověřena vedením mezinárodní plemenné knihy koně Převalského, se stalo vzorem pro obdobné akce, které později vyústily v zakládání programů záchranu dalších ohrožených živočichů. Za osobní zadostiučinění profesor Veselovský považoval skutečnost, že se dočkal úspěšné reintrodukce koní Převalského do původních biotopů. Profesor Zdeněk Veselovský zastával řadu funkcí v Mezinárodní unii ředitelů zoologických zahrad (IUDZG). V roce 1964 byl zvolen generálním sekretářem, na období 1967-1971 viceprezidentem a v letech 1971-1975 prezidentem. Posléze se stal čestným členem této prestižní organizace a

čestným členem Evropské akademie věd a umění. Veřejně činný byl i doma - 25 let předsedal Československé společnosti ornitologické a dlouhá léta působil jako místopředseda Zoologické společnosti při Akademii věd České republiky. I v dobách, kdy byl pracovně vytížen ředitelskou funkcí, si nacházel čas na přednášky na přírodovědecké fakultě a pro vedení diplomových prací posluchačů. V pedagogické práci pokračoval i poté, co musel po ostrém konfliktu s komunistickým vedením města Prahy v roce 1988 opustit zoologickou zahradu. V roce 1990 se mu od primátora dostalo plné rehabilitace a omluvy, do stejné řeky však už nehodlal znovu vstoupit. V letech 1989-1992 byl vedoucím vědeckým pracovníkem Fyziologického ústavu ČSAV a Akademie věd ČR v Praze, v době 1992-1993 vedoucím vědeckým pracovníkem Ústavu systematické a ekologické biologie Akademie věd ČR v Brně a od roku 1993 až do posledních dnů života působil jako profesor zoologie na Biologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Na mateřské přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze přednášel externě. Z jeho publikací patří k nejznámějším Výlet do třetihor (1969), Vždyť jsou to jen zvířata (1975), K pramenům Orinoka (1989), Chováme se jako zvířata? (1992), Obecná ornitologie (2001), Etologie (2005)... Zdeněk Veselovský byl velkým milovníkem zvířat a skutečným velvyslancem zvířecí říše ve světě lidí. Jeho odchod znamená obrovskou ztrátu pro českou vědu, pedagogiku a svět zoologických zahrad, ve kterých viděl nezastupitelné kulturní a vzdělávací instituce.

(red)

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: Foto: Zoo Praha

Vpravo dole: Jeden z posledních snímků profesora Veselovského v Zoo Praha vznikl v červnu 2006 - při oslavě 35. narozenin orangutana Kamy, prvního orangutana odchovaného pražskou zoo (Foto: Zoo Praha)

Druhé letošní mládě pakoně modrého

Ve stáji u výběhu Safari se 6. září tohoto roku narodilo mládě pakoně. V následujících dnech trávilo noc s matkou v ubikaci, přes den pak oba chodili do odstavného dvorku na čerstvý vzduch. Ostatní pakoně často přicházeli k plotu a telátko si zvědavě prohlíželi - láska k potomkům je pro tento druh charakteristická... Od zvířat na Safari, k nimž patří zebry Chapmanovy, žirafy síťované a pštrosi dvouprstí, musel být nový přírůstek oddělen z bezpečnostních důvodů, do společného výběhu se mládě dostane, až zesílí, tedy ve stáří čtyř až pěti měsíců. Ve výběhu se o ně matka postará i nadále, v její blízkosti se potomek bude držet nejméně dalšího půl roku. Současně se malý býček zařadí do skupiny, v níž se dále nacházejí býk, tři krávy a jalovička narozená letos v lednu. Brněnská zoo chová pakoně modré (*Connochaetes taurinus taurinus*), jeden z pěti poddruhů pakoně žíhaného, sudokopytníka z podřádu přežvýkavých, čeledi turovitých a podčeledi buvolců. Uvedený poddruh chová v České republice jen naše a královédvorská zoo, jinak je ale pakoň v zoologických zahradách častým zvířetem. Do českých zoo se pakoně dostali ze Zoo Dvůr Králové, kam je z Afriky v roce 1970 dovezl Ing. Josef Vágner. Zoo Brno

chová pakoně od poloviny 70. let, jedna ze současných brněnských samic je potomkem jedinců z Vágnerova odchytu. Ostatní kusy jsme získali z holadských zoo. Vzezření pakoňů je bizarní: hřívu a ocas mají jako kůň, rohy jako buvol, hlava připomíná tura, přitom bývají řazeni k antilopám. Dospělý jedinec dorůstá do délky 240 cm, vážit může až 300 kg. Obě pohlaví nosí rohy směřující do stran se špicemi otočenými nahoru, samice je ale mají menší. Chlupy na krku tvoří dlouhý vous. Pakoně žijí v Africe, v oblasti od Keni až po sever Jihoafrické republiky, na západě jejich areál zasahuje do Angoly a Namibie. V místech, kde

se pravidelně opakuje období sucha, se tato zvířata stěhují za vodou a potravou, kterou z převážné části tvoří čerstvá zelená tráva. Při migraci se sdružují do desetitisícových stád s jedinci obou pohlaví a všech věkových kategorií. Pakoně se v divočině vyskytují v hojném počtu, jen na pláních Serengetského národního parku v Tanzanii se jich pohybuje kolem 350 tisíc. V místech, kde je dostatek potravy po celý rok, zůstávají pakoně trvale a jejich sociální vztahy se diferencují. Silní samci si po souboji se soky vytvářejí vlastní teritorium, kde se spáří s každou příchozí samicí. Ty žijí s mláďaty v samostatných stádech. Mláďě, pro něž jsou největším nebezpečím lvi, hyeny, psi hyenoví a gepardi, se umí do 15 minut po narození postavit na nohy a za dalších 15 minut je schopné následovat matku. Samci, kteří si nevybojovali vlastní teritorium, vytvářejí "mládenecké" skupiny a většinou se ocitají mimo reprodukční cyklus. Rod *Connochaetes* má dva druhy. Vedle pakoně žíhaného je to pakůň běloocasý (*C. gnou*), který žije jen v jižní Africe, kde jej v 19. století búrští farmáři jakožto potravního konkurenta hospodářských zvířat téměř vyhubili. Noví osadníci z pozdější vlny evropské kolonizace však tento druh začali chránit; v některých jihoafrických národních parcích dnes žije odhadem jedenáct tisíc reintrodukovaných pakonů běloocasých. Stejně jako brněnská zoo i ostatní zahrady chovají pakoně především proto, že spolu se zebrami vytvářejí autentickou atmosféru africké savany.

Eduard Stuchlík

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: *Mláďě pakoně modrého s matkou*

Vpravo dole: *Mláďě pakoně modrého*

Ústecká zoo otevřela šest nových expozic

Zoologická zahrada v Ústí nad Labem, jedna ze čtyř zoo na severu Čech, patří rozlohou spíše mezi ty větší. Skladba chovaných zvířat zaujme jak odborníky, tak i veřejnost, která však ústeckou zoo dosud zcela "neobjevila" - v poslední době do ní přicházelo okolo 130 000 dospělých i dětí za rok. Zdá se však, že přicházejí lepší časy: návštěvnosti roku 2005 zoo dosáhla již na konci října 2006. Jistě tomu napomohlo šest nových expozic, které se za podpory města podařilo letos vybudovat. Nové

chovatelské zařízení pro irbisy, známější pod názvem levharti sněžní, jsme veřejnosti představili 22. dubna, na Den Země. Pro naši zoo je tato vysoce ohrožená horská šelma novým druhem, mladý nadějný pár tvoří samice Nima ze Zoo Norimberk a samec Makan ze Zoo Plzeň. Irbisům slouží velký venkovní výběh v přírodním stylu a ubikace s dekorací panoramatu vysokých hor, na jejichž svazích stojí buddhistický chrám. Ve spodní části zoo vznikl výběh pro muntžaky malé - vzácné jihoasijské jelínky. Sameček Ross a samička Bára pocházejí ze Zoo Plzeň a jsou v historii ústecké zoo prvními chovanými jedinci tohoto druhu. Novou expozici jsme otevřeli u příležitosti Evropského dne parků, který připadá na 24. květen. Chtěli jsme tak připomenout, že naše

zoo vznikla v roce 1908 jakožto ptačí rezervace Lumpepark (pojmenována byla podle jejího zakladatele Heinricha Lumpeho). Jako další dostali dárek gepardi: čtyřletá samička Jane, její matka Gara a otec Inongo. Ti se v červnu vrátili do ústecké zoo po pětiletém azylu, který strávili nejprve v Zoo Dvůr Králové nad Labem a později v Zoo Praha. Gepardi nyní obývají prostorné výběhy, které svými parametry velmi dobře vyhovují chovu nejrychlejších suchozemských savců. Součástí gepardiho komplexu je i malý pavilon s proskleným průhledem do vnitřní ubikace, který poslouží ke sledování zvířat zejména v zimě. Při stavbě expozice jsme mysleli i na pohodlí návštěvníků - poblíž vyrostla cukrárna U Geparda. Poněkud ve stínu velkorysého prostoru pro gepardy je nedaleký výběh jihoamerických pekari páskovaných, koncipovaný také v přírodním stylu. Atrakcí ústecké zoo se stal takzvaný

lemuří strom. Expozici využívající prostor okolo obrovského dubu u pavilonu exotaria jsme věnovali loňským odchovům lemura vari, a to v obou barevných formách. Poloopice záhy strom prozkoumaly a zjistily, že už tam nic nového neobjeví. Začaly tedy podnikat výpravy do dalších částí zahrady. Jejich akční rádius se zvětšoval, oblíbeným se stal lesík v okolí Trpasličího hrádku, kde lemuři v korunách stromů předváděli pro návštěvníky neskutečné kousky.

Obrovskou přitažlivost a oblibu si získali tím, že částečně ztratili plachost a návštěvníkům dovolí přijít do bezprostřední blízkosti. Poslední expozice - voliéra pro velké papoušky rodu ara - měla premiéru v říjnu u příležitosti Dne adoptivních rodičů a sponzorů. V současné době ji obývají čtyři odchované ary vojenské, v příštím roce je doplní barevně atraktivní ary ararauny.

*Ing. Věra Vrabcová
propagace Zoo Ústí nad Labem*

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: Výběh gepardů (Foto: Věra Vrabcová)

Vpravo uprostřed: Lemurové vari (Foto: Věra Vrabcová)

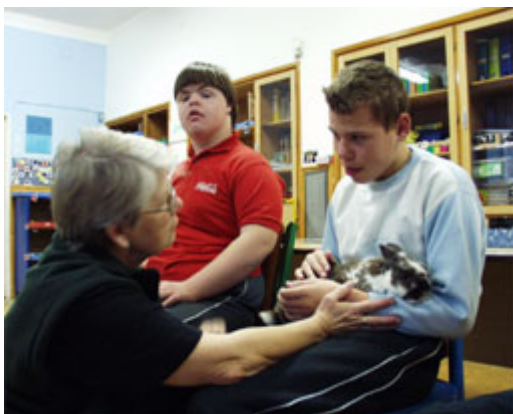
Vlevo dole: Výběh irbisů (Foto: Věra Vrabcová)

Zvířata pomáhají postiženým dětem

Je známo, že pouhá přítomnost zvířete snižuje u lidí krevní tlak, uvolňuje duševní napětí a zmírňuje stres. Víme též, že pomocí kontaktu se zvířaty, k těmto úkonům vycvičenými, lze pozitivně ovlivnit prožitky a chování člověka, zejména mentálně či tělesně postiženého. Na takových zkušenostech jsou založeny různé zoterapeutické metody. Blahodárného působení zvířat na lidský organismus využívá i brněnská zoo při spolupráci se Speciální školou pro děti s více vadami Elpis na ulici F. Skaunicové v Brně-Židenicích. Zvířata z brněnské zoo už od školního roku 2003/04 pomáhají žákům zvládat

denní úkoly i nástrahy handicapu. Elpis má dvě třídy mateřské školy speciální a šest tříd základní školy speciální, ve kterých se vzdělávají děti tělesně a mentálně postižené, děti s Downovým syndromem a děti s autistickými rysy. Pravidelně jedenkrát týdně je do učebního programu školy zařazena takzvaná návštěvní zooterapie. Při ní pracuji s kontaktními zvířaty ze Stanice mladých přírodovědců Zoo Brno, jako jsou fretky, morčata, králíci, želvy či psoun prériový. Se zvířátky se děti postupně seznamují, učí se jich nebát a pěkně se k nim chovat. Pro každé dítě zařazené do návštěvní zooterapie jsem vypracovala individuální plán zohledňující diagnózu. U autistů s

různým stupněm mentální retardace se nedlouho po zahájení zooterapie začal vyvíjet emotivní vztah ke zvířatům, znatelný v chování: děti projevovaly radost, smály se a dosahovaly dosud nevídaných výkonů. Například středně retardovaný Tomáš (ročník 1986), který zpočátku mluvil jen tiše a na otázky odpovídal jednoslovně, se při hlazení fretky naučil mluvit hlasitě a tvořit jednoduché věty. Také u ostatních žáků pomocné školy vymizel ostych před zvířaty, uvolnilo se svalové napětí, rozšířila emoční sféra, zlepšila komunikativnost. Přestali šeptat a mluvit ve

třetí osobě jednotného čísla, daří se jim navazovat verbální i neverbální komunikaci, udržovat oční kontakt, plnit jednoduché pokyny, konstruovat jednoduché věty. Uvedme další příklady

působení zvířete na nemocné dítě. Petra (ročník 1989, diagnóza: těžká mentální retardace, epilepsie, autismus a Rettův syndrom) se domlouvá pouze pomocí komunikační knihy, na níž ukazuje na jednotlivé symboly, ale i tak jen omezeně. Občas nedokáže udržet oční kontakt. Snažím se, aby manipulace se zvířetem vyvolala kladné emoce, aby se Petře uvolnil svalový tonus, aby se zapojila do aktivní

činnosti - to znamená, aby pomocí mimoslovní komunikace rozvíjela pasivní slovník se zpětnou vazbou ke komunikační knize. Po dvou letech pravidelné práce se dostavily malé úspěchy. Na příchod tety - jak mi žáci Elpisu říkají - reaguje úsměvem, jde mi naproti, těší se, že dostane zvířátko. V jeho přítomnosti mizí mimovolní třecí pohyby rukou, uvolňuje se svalový tonus - Petra dokáže již bez cizí pomoci narovnat prsty pravé ruky a zvíře hladí. Totéž pak zvládne i levou rukou. Reaguje na jednoduché pokyny, když na ni mluvím, neuhýbá pohledem a dívá se mi do tváře. Je na ní vidět, že se na setkání se zvířátkem a s tetou těšila. Michal (ročník

1988, diagnóza: Downův syndrom, střední mentální retardace, určité znaky autismu) byl pasivní, nekomunikoval, zvířat se bál, v jeho chování se občas projevoval negativismus, někdy se snažil strhnout zájem okolí jen na vlastní osobu. Za cíl návštěvní zooterapie jsem zvolila vytvoření emotivně laděného vztahu ke zvířatům, odstranění strachu a bázlivosti, oprostění od touhy po dominanci. Dále jsem se zaměřila na rozvoj Michalova aktivního slovníku, větnou skladbu a na porozumění řeči. Michal zpočátku před zvířaty uhýbal,

dokonce hlasitě projevoval nesouhlas. Postupně se však naučil vzít zvíře na klín, nyní se ho již dotýká rukou. Při kontaktu se zvířetem odpovídá na otázky jednoduchými větami. Rád zvířata krmí, slovně je přítom pobízí. Po dvou letech pravidelné práce komunikuje s okolím.

Každé úterý vyhlídí, kdy už přijde teta se zvířátky. Pro Základní školu speciální připravují

výukové programy, například Čtyři roční období, Domácí zvířata či Volně žijící zvířata v zimě. Programy doplňují učivo prvouky a probíhají hravou formou, důležitou roli ovšem při nich opět hrají kontaktní zvířata. Na závěr programu

žáci vyplní, a to buď sami, nebo s pedagogem, jednoduchý test. Ve třídě bývají děti s různým stupněm postižení, některé umějí psát, počítat a číst. Jedenáctiletá mentálně retardovaná Kája umí počítat do desíti, číst, psát a má velký zájem o přírodu. Tetu a zvířátka vždy vítá s velkou radostí a spontánně spolupracuje. Čtrnáctiletá mentálně retardovaná Hanka počítá do deseti, čte, píše, ráda kreslí. Při výuce je pozorná, na otázky odpovídá jednoduchými větami. To, že si může sama zvíře vzít, pochovat a pohladit, vnímá jako odměnu. Děti z Elpisu několikrát v průběhu roku navštěvují brněnskou zoologickou zahradu. Průvodcem jim je jejich "teta". K neopakovatelným zážitkům patří vánoční besídka v zoo. Pro kamarády z Elpisu ji připravují členové přírodovědné skupiny Stanice mladých přírodovědců.

*Mgr. Světlá Vítková
pedagog volného času*

Fotografie k článku (v pořadí shora dolů):

Děti ze speciální školy na výletě v zoo

Králík přináší do Elpisu radost

Tomáš a Michal se seznamují s králíkem

Počáteční nedůvěra ke zvířeti se brzy změní v citový vztah

Petra začíná sama hladit fretku

Počáteční nedůvěra ke zvířeti se brzy změní v citový vztah

Svalový tonus v prstech povoluje

Děti ze speciální školy na výletě v zoo

Výcvik lam nemá s cirkusem nic společného

Jestliže při prohlídce brněnské zoo návštěvník spatří stádo lam krotkých, které se zvolna pohybuje po areálu, není to náhoda či nedopatření. Na cestu ze svého výběhu do sadu na druhém konci zoo se lamy vydávají v doprovodu členek Stanice mladých přírodovědců dvakrát týdně, vždy ve čtvrtek a v sobotu. Neodradí je ani špatné počasí. Lama krotká je domestikovaná forma lamy guanako. Jak už druhové jméno napovídá, je to zvíře člověkem poměrně snadno

ovladatelné. Ovšem jen pokud projde základním výcvikem. Ten absolvovaly všechny brněnské lamy. Na starosti je mají členky a členové domestikáčnické skupiny Stanice mladých přírodovědců. Lamy umějí chodit s ohlávku, dovedou přeskakovat překážky, couvat, vozit děti, na povel ulehnout. Někdo může namítnout - proč takovou drezúru, vždyť zoologická zahrada není cirkus. Cílem práce s lamami však rozhodně není produkce před návštěvníky,

ale snaha dosáhnout optimální manipulace například při transportech či veterinárních zákrocích. Vycházky mimo výběh jsou navíc pro lamy příjemným zpestřením jejich života. Návštěvníci zahrady, kterým se poštěstí narazit na pochodující lamy, mohou je bez obav pohládit a osobní setkání si fotograficky zdokumentovat. Výcvik lam krotkých je nekonfliktní, jejich spolupráce s člověkem je naprosto přirozená. Obava, že se lama rozzlobí a člověka poplívá, je zbytečná. Spousta lidí si myslí, že lamy mají ve zvyku poplívat každého, koho potkají. Ale ve skutečnosti je lamí plivání jedním z mnoha způsobů vnitrodruhové komunikace. Málokdy se stane, že by lama plivala záměrně na člověka. Pokud jej skutečně poplívá, je to s největší pravděpodobností proto, že se člověk náhodou ocitne v prostoru mezi dvěma lamami, které si vzájemně vyřizují účty. Cvičená lama krotká je pro chov v zoo

daleko vhodnější než necvičená. Kupříkladu očkování či úprava kopyta lamu zvyklou na člověka stresují daleko méně. Při přemístění do jiného výběhu není třeba lamu uspávat. Snadno se nechá odchytnout a klidně doprovodí chovatele tam, kam je třeba, bez protestů a jen na ohlávce. Také transport vycvičené lamy probíhá hladce: obdobně jako kůň ochotně nastoupí do přívěsu. S výcvikem se začíná u mláďat ve stáří zhruba jednoho měsíce. První nasazení ohlávky znamená velkou změnu - do té doby znalo mládě pouze volné skotačení bez jakéhokoli omezení. Poté cvičitel nechce nic jiného, než aby lamátko klidně kráčelo po jeho boku. Postupně se mladá lama naučí při nezbytné očištění klidně stát, nechá si zvednout nohu po noze, dovede ukročit několik kroků zpět, na povel ulehne. Samozřejmě, že začne slyšet na jméno, kterým ji člověk soustavně oslovuje. Lamy jsou velmi učenlivé a zvědavé. Za správně provedený úkon je stačí odměnit třeba kouskem tvrdého

chleba nebo mrkve. Velice brzy si pak v hlavě srovnají, co se po nich chce. Každá lama má jiný charakter, stejně jako lidé. Jedna je flegmatická a lenošná, druhá lekavá a další třeba náladová. Některá chápe rychleji, jiná pomaleji. Ale nakonec učňovskými lety všechny projdou na jedničku...

Anna Sedláčková
členka Stanice mladých přírodovědců

Fotografie k článku:

Vlevo nahoře: Lamy se svými cvičitelkami

Vlevo dole: Projížďka na lamách

Horké novinky

Dadyna má čtyřicet

Nejstarším zvířetem brněnské zoo je šimpanzice Dadyna. Příslušný údaj v chovatelské kartě uvádí, že se narodila 1. ledna 1967. Jelikož však pochází z divočiny, její přesné stáří nemůžeme znát. U jedinců z přírody, kteří se dostanou do zoo (což je už dnes u lidoopů možné jen zcela výjimečně), se do dokladů zapisuje rok narození stanovený odhadem a měsíc a den narození v těchto případech vždy zní - 1. leden. Dadyna připlula do Evropy lodí z Kamerunu a námořník, který si tam mládě šimpanze koupil, je Zoo Brno předal v lednu 1968. V té době zahrada odchovávala šimpanziho samečka jménem Bipo, narozeného 15. července 1967, a Dadyna vyhlížela přibližně stejně stará. Prodělala dost stresující cestu, špatně chodila - zjevně strávila dlouhou dobu v malé bedně - a trpěla zápallem plic. Chovatelé ihned nasadili umělou výživu a mládě úspěšně vyléčili. Dadyna však zůstala v dospělosti poněkud menší, ve skupině se nestala dominantní alfa-samicí, ale díky své inteligenci neklesla na poslední místo v hierarchii samic. Bohužel nikdy neměla mládě. Skupina šimpanzů z brněnské zoo je v současné době čtyřčlenná, dvě Dadytiny družky Pegyna a Nymba pocházejí též z divočiny, samec Fáben se narodil v Zoo Kolmarden. Šimpanzi se sice dožívají věku kolem 60 let,

čtyřicátníků však mezi nimi mnoho není. V českých zoo je patrně o něco starší než Dadyňa jen jeden šimpanz: liberecká zoo chová od roku 1974 samce Konga, získaného jako dar z lední revue. V jeho dokladech je zanesen rok narození 1965.

Fotografie k článku:

Šimpanzice Dadyňa

Odchov dvou druhů zeber

Stejně jako loni i letos se brněnským chovatelům podařil odchov u dvou druhů zeber: kromě hřebečka zebry Chapmanovy (poddruh zebry stepní - *Equus burchelli chapmani*), narozeného 20. října ve výběhu Safari, se objevilo mládě,

samička, také ve výběhu zeber Grévyho (*Equus grevyi*). Zebry Grévyho obývají nejsevernější areál výskytu zeber, a sice křovinaté oblasti Etiopie, Somálska a jižního Súdánu. V zajetí se množí méně často než zebry Chapmanovy, jejichž domovem jsou savany a stepi jihovýchodní Afriky.

Fotografie k článku:

Vlevo: *Mládě zebry Grévyho*

Vpravo: *Mládě zebry Chapmanovy s matkou*

Klinika přijme zraněné zvíře i v noci

Pokud občané v Brně a širokém okolí naleznou zraněné divoké zvíře a je už pozdě odpoledne, večer nebo i noc, mohou je ihned dopravit na Kliniku chorob ptáků, plazů a drobných savců brněnské veterinární univerzity na Palackého třídě č. 1/3. Pohotovostní telefon kliniky, kam je možné volat po 15. hodině, je 739 100 605. Následující den klinika předá ošetřené zvíře záchrannému centru v Zoo Brno. Z provozních důvodů zoo doposud musela v uvedené době nálezce zvířete odkazovat na druhý den. Zlepšená služba je výsledkem smlouvy uzavřené v září tohoto roku mezi zoo a klinikou.

Promítání s Livingstonem

Od poloviny ledna 2007 do poloviny dubna téhož roku uspořádá Zoo Brno společně s cestovní kanceláří Livingstone cyklus přednášek s promítáním přírodopisných foto- či videodokumentů. Přednášky se uskuteční každý čtvrtek od 18 hod. v pavilonu Anthropos v Brně-Pisárkách. Bližší informace budou zveřejněny na www.zoobrno.cz nebo www.livingstone.cz.

(red)

Kiang, nezkrotný asijský osel

Největšího a patrně i nejtemperamentnějšího zástupce divokých asijských oslů kianga (*Equus kiang*) se dosud nepodařilo ani částečně domestikovat. Pověsti nezkrotného zvířete nezůstali nic dlužni ani kiangové, které brněnská zoo chová od roku 2000. Když jsme hřebece Suma a Klisny Ulriku a Irbe poprvé vypustili do velkého výběhu, ohraničeného železným hrazením, ponechali jsme je v klidu zabydlet. Zvířata však dospěla

k názoru, že nové působiště je třeba důkladně probádat: proto počkala, až se setmí, prorazila ohradu a vydala se na noční průzkum. Ráno, ještě před příchodem ošetřovatele, se ovšem neopomněla poslušně vrátit do expozice a jen hromádky trusu, roztroušené po venkovní komunikaci, svědčily o nočním dobrodružství. Hřebci kiangů bývají agresivní, napadají klisny i mláďata. V přírodě se samice před porodem, k němuž dochází na jaře, vzdalují ze stáda a hříbata přivádějí na svět mimo skupinu. Zpět se vracejí až v létě. V zoologických zahradách takovou možnost klisny nemají, proto je někdy nutné matku s hříbětem oddělit. Četnost útoků samce zvyšuje například blízká přítomnost jiných zástupců koňovitých, proto je třeba kiangy chovat v dostatečně velkém výběhu. Irbe porodila v naší zoo dvě hříbata. Zatímco Honzík, který se narodil v červnu 2003, již stádo před dosažením pohlavní dospělosti opustil a odcestoval do Zoo Hodonín, Hanku můžeme od jejího narození v červenci 2005 až dodnes vidět, jak se prohání po výběhu. Přestože mláďata kopytníků přicházejí na svět obvykle v časných ranních hodinách, Irbe si v obou případech "počkala", až se v její blízkosti objeví ošetřovatel. Ten v obou případech musel zasáhnout a klisnu při porodu chránit před útoky hřebce. Poté trvalo vždy ještě několik týdnů, než samec mládě zcela přijal. Kiangové dorůstají v kohoutku do výšky 150 cm a vážit mohou až 500 kg. Březost trvá 11 až 12 měsíců a pohlavní dospělosti dosahují klisny ve třech a hřebci ve čtyřech letech. Dříve byl kiang řazen jako poddruh osla asijského (*Equus hemionus*), od něhož se liší mj. výrazně většími tělesnými rozměry a ostřejšími barevnými přechody mezi tmavě hnědým bokem a světlým břichem. Domovinou kiangů jsou náhorní plošiny Tibetu v nadmořské výšce od 4100 do 4800 metrů. Tvrdé podmínky z nich učinily nenáročná zvířata. Spokojí se s chudou vegetací a může pít i vodu s vyšším obsahem solí, kterou by pohrdli i skromní a nevybíraví velbloudi. Před sněhovými bouřemi se kiangové ukrývají v horských údolích a v dlouhém zimním období jsou schopni pokrýt potřebu vody požitím sněhu. Tibeťané kiangy uctívali jako posvátná zvířata. Naopak Číňané je lovili pro kůži a maso. Společně s rozvojem pastevectví a zabíráním napajedel pro domestikovaná zvířata to vedlo k hromadnému úbytku původně stohlavých stád. Dnes jsou kiangové kriticky ohroženi a v zoologických zahradách patří k nejvzácnějším zvířatům: v sedmdesátých letech minulého století je v Evropě chovaly pouze zoo v Rize a Kaunasu. V zajetí si záhy získali pověst plachých zvířat, udržujících si od člověka odstup. Při pocitu ohrožení neváhají zaútočit - koušou a kopou. Ačkoliv se nedůvěra kiangů odchovávaných po několik generací v zoo již poněkud otupila, zůstávají vedle oslů somálských nejméně důvěřivými zástupci čeledi koňovitých.

Miloslav Walter
chovatel kopytníků

Fotografie k článku:

Kiang

Vertly v údolí Svratky ušetří pitnou vodu

Jednou z podmínek zdárného rozvoje brněnské zoo je plynulé zásobování dostatečným množstvím užitkové vody. Toho lze dosáhnout výstavbou nového, vlastního zdroje. Podle původní představy mělo současný nedostatek užitkové vody odstranit čerpání povrchové vody z řeky Svratky, zvítězila však varianta jímání vody z podzemí. Přivaděč užitkové vody z Brněnské přehrady, vybudovaný v letech 1974-1975, již nedokáže pokrýt spotřebu rozvíjející se zoo - ta nyní musí polovinu pitné vody odebírané z městské sítě používat k napouštění jezírek, kroupení výběhů a k dalším technickým úkonům. V 3. čísle Zooreportu z roku 2004

jsme informovali o úmyslu postavit za přibližně dvacet milionů korun novou čerpací stanici s přivaděčem a úpravami vody z řeky Svratky. Našel se však levnější způsob, kterým lze navíc získávat kvalitnější surovinu, protože voda ve Svratce je kontaminována sinicemi. Rada města Brna v červnu 2006 zoologické zahradě schválila technicko-ekonomické zadání projektu využití podzemní vody. Nové prameniště v údolní nivě řeky Svratky bude stát zhruba pět a půl milionu korun a bude sloužit po mnoho dalších let. Zoo Brno již hledá dodavatele stavby, s níž by se mohlo začít v roce 2007. Projekt předpokládá vybudování dvou vrtů vystrojených čerpadly, z nichž výtlačné potrubí odvede podzemní vodu do sběrné šachty a úpravny vody, odkud se pak dostane potrubím do stávající čerpací stanice. Z ní bude voda

proudit výtlačným řadem do věžového vodojemu, stojícího od 70. let minulého století na nejvyšším místě zoo, a odtud do rozvodů k jednotlivým spotřebištím v areálu zahrady. Součástí stavby bude prověření výtlačného řadu a vyčištění, případně výměna armatur ve věžovém vodojemu. Na stavbu pak naváže rekonstrukce sítě provozního vodovodu, rozvádějícího vodu z vodojemu na místa určení. První vrt povede do hloubky 75 m, až do neogenní zvodně. Druhý, záložní, bude pracovat pouze v době odstávky prvního. Vodu bude přivádět z kvartérních sedimentů v hloubce 14 m. Podzemní vodu upravíme v odželezovacích filtrech, které zachytí i další filtrovatelné částice. Úpravny bude třeba i přesto, že kvalitní neogenní zdroj vykazuje parametry pitné vody - mohla by však do něj přetéct voda z kvartérních sedimentů, vykazující vyšší obsah železa. Provoz a údržbu úpravny podle projektu zvládne jeden pracovník. K jeho povinnostem bude patřit mj. pravidelná kontrola funkce úpravny, regenerace filtrů, čtvrtletní odběr vzorků vody a jejich laboratorní vyšetření. Nový vlastní zdroj podzemní vody přinese výrazné úspory, neboť fakturační náklady na pitnou vodu jsou téměř osmkrát vyšší než náklady na vodu podzemní. Provoz zoo si v současné době vyžádá přibližně 60 m³ vody denně, z toho polovina je voda pitná. Při použití podzemní vody dosáhne denní úspora přibližně 600 Kč, to znamená téměř 200 000 Kč za rok. Optimální spotřeba užitkové vody je však mnohem vyšší, asi 150 m³ denně. Za těchto okolností by zoo ušetřila přibližně 750 000 Kč za rok. Nejde však jen o úsporu finanční, nýbrž i o šetrný přístup ke zdrojům kvalitní vody, jejíž zásoby nejsou nevyčerpatelné. Dosavadní používání vody pitné místo užitkové lze považovat za iracionální.

*Ing. Josef Kundera, CSc.
technický úsek Zoo Brno*

Fotografie k článku:

Vodu v jezírku jihoamerického výběhu si užívá i tapír